ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)
3 Οκτωβρίου 1985 *

Στην υπόθεση 311/84,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του tribunal de commerce των Βρυξελλών προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία το εν λόγω δικαστήριο ζητεί, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιόν του μεταξύ

SA Centre belge d'études de marché – télémarketing (CBEM)

και

SA Compagnie luxembourgeoise de télédiffusion (CLT)

SA Information publicité Benelux (IPB)

την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 86 της Συνθήκης,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα)

συγκείμενο από τους Mackenzie Stuart, πρόεδρο, O. Due, K. Κακούρη, U. Everling και Y. Galmot, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: C. O. Lenz
γραμματέας: P. Heim

αφού έλαβε υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η SA Centre belge d'études de marché—télémarketing(CBEM), ενάγουσα στην κύρια δίκη, εκπροσωπούμενη από το δικηγόρο Βρυξελλών W. Pissoort,

— η SA Compagnie luxembourgeoise de télédiffusion (CLT), πρώτη καθής, εκπροσωπούμενη από τους δικηγόρους Βρυξελλών Kirschen και Huisman,

— η SA Information publicité Benelux (IPB), δεύτερη καθής, εκπροσωπούμενη από το δικηγόρο Βρυξελλών Colinet,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από την νομικό της σύμβουλο N. Coutrelis,

αφού άκουσε τις προτάσεις που ανέπτυξε ο γενικός εισαγγελέας κατά τη συνεδρίαση της 11ης Ιουλίου 1985,

εκδίδει την ακόλουθη

ΑΠΟΦΑΣΗ

(Το μέρος που περιέχει τα περιστατικά παραλείπεται)

Σκεπτικό

1 Με Διάταξη της 21ης Δεκεμβρίου 1984, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 27 Δεκεμβρίου 1984, ο αντιπρόεδρος του tribunal de commerce των Βρυξελλών, δικάζοντας κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, επί αγωγής περί παύσεως ορισμένης συμπεριφοράς, αντικαθιστώντας τον πρόεδρο του δικαστηρίου, υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, δύο ερωτήματα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 86 της Συνθήκης.

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο αγωγής που άσκησε η SA Centre belge d'études de marché—télémarketing (στο εξής: η CBEM) κατά της SA Compagnie luxembourgeoise de télédiffusion (CLT), η οποία έχει την εκμετάλλευση του τηλεοπτικού δικτύου RTL, και της SA Information publicité Benelux (IPB), αποκλειστικής υπεύθυνης για τις διαφημίσεις που μεταδίδονται από το δίκτυο αυτό και απευθύνονται στους κατοίκους της Benelux. Με την αγωγή της, η CBEM ζητεί, ιδίως, να υποχρεωθούν οι CLT και IPB να παύσουν να αρνούνται την επί πληρωμή διάθεση χρόνου εκπομπής από το τηλεοπτικό δίκτυο RTL για την προώθηση πωλήσεων διά τηλεφώνου μέσω της τηλεοράσεως όταν χρησιμοποιείται άλλος αριθμός τηλεφωνικής κλήσεως εκτός από τον αριθμό της IPB.

3 Από τη δικογραφία προκύπτει ότι η CBEM είναι εμπορική εταιρία, η οποία μελετά, από το 1978, την τεχνική της λεγομένης πωλήσεως διά τηλεφώνου ή « προωθήσεως πωλήσεων διά τηλεφώνου », με την οποία ο διαφημιζόμενος γνωστοποιεί επ' ευκαιρία διαφημιστικού μηνύματος που μεταδίδεται από το επιλεγέν μέσο επικοινωνίας, εν προκειμένω την τηλεόραση, έναν αριθμό τηλεφώνου, από τον οποίο μπορούν οι αποδέκτες του μηνύματος είτε να λάβουν πληροφορίες για το προσφερόμενο προϊόν είτε να μετάσχουν με άλλο τρόπο στη διαφημιστική εκστρατεία.

4 Η CBEM οργάνωσε την πρώτη επιχείρηση προωθήσεως των πωλήσεων διά τηλεφώνου από το δίκτυο RTL το 1982. Το 1983 συνήψε συμφωνία με την IPB στην οποία παραχώρησε, για περίοδο 12 μηνών, το αποκλειστικό δικαίωμα χρησιμοποιήσεως του είδους αυτού των διαφημίσεων που μεταδίδονταν από το δίκτυο RTL και απευθύνονταν στην αγορά της Benelux. Ο αριθμός τηλεφώνου που παρείχε η διαφημιστική αυτή εκπομπή στους τηλεθεατές ήταν ο αριθμός της CBEM, η οποία έθετε έτσι το τηλεφωνικό κέντρο της και την ομάδα των τηλεφωνητών της στη διάθεση των διαφημιζομένων και του τηλεοπτικού δικτύου.

5 Με τη λήξη της συμφωνίας αυτής, η IPB ανακοίνωσε στους διαφημιζόμενους ότι, από τον Απρίλιο 1984, η RTL Télévision δεν θα δέχεται πλέον διαφημίσεις που θα παρακινούν τους τηλεθεατές να τηλεφωνήσουν στους διαφημιζόμενους, παρά μόνο αν ο αριθμός τηλεφώνου που θα παρείχε η διαφημιστική εκπομπή για το Βέλγιο ήταν ο αριθμός τηλεφώνου της IPB. Κατά της ανακοινώσεως αυτής άσκησε η CBEM αγωγή ενώπιον του tribunal de commerce περί παύσεως της πιο πάνω συμπεριφοράς των εναγομένων ισχυριζόμενη, μεταξύ άλλων, ότι η ανακοίνωση αυτή συνιστούσε κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης κατά την έννοια του άρθρου 86 της Συνθήκης ΕΟΚ.

6 Στη Διάταξη περί παραπομπής, ο αντιπρόεδρος του δικαστηρίου κρίνει ότι η « CLT και επομένως η θυγατρική της εταιρία IPB » κατέχουν « θέση υπεροχής » στην αγορά των τηλεοπτικών διαφημιστικών ανακοινώσεων που απευθύνονται ιδίως στο γαλλόφωνο κοινό του Βελγίου, λόγω του ότι στο Βέλγιο δεν υπάρχει ή δεν υπάρχει ακόμα τηλεοπτική εμπορική διαφήμιση από τους εθνικούς σταθμούς και λόγω του ότι οι διαφημίσεις των άλλων γαλλόφωνων σταθμών που μπορούν να δουν οι τηλεθεατές του Βελγίου, απευθύνονται λίγο ή δεν απευθύνονται καθόλου στο βελγικό κοινό. Ο αντιπρόεδρος του δικαστηρίου αναρωτιέται, πάντως, μήπως αυτή η θέση υπεροχής συνιστά δεσπόζουσα θέση κατά την έννοια του άρθρου 86 της Συνθήκης, δεδομένου ότι, δυνάμει των συνθηκών και νόμων που διέπουν το θέμα, η CLT έχει μάλλον μονοπώλιο εκ του νόμου σε αγορά στην οποία δεν υπάρχει πραγματική ελευθερία εγκαταστάσεως.

7 Όσον αφορά τις δραστηριότητες προωθήσεως των πωλήσεων διά τηλεφώνου, ο αντιπρόεδρος του παραπέμποντος δικαστηρίου, μετά από ανάλυση των μορφών δεσμεύσεως που αναλαμβάνει η CBEM και της συμπεριφοράς των διαδίκων της κύριας δίκης, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι αν η CBEM ασχολείται με βοηθητική διαφημιστική δραστηριότητα, η δραστηριότητα αυτή πρέπει να καταταγεί μάλλον μεταξύ των βοηθητικών δραστηριοτήτων από πλευράς διαφημιζομένων, παρά από πλευράς των πραγματοποιούντων την εκπομπή. Επομένως, σε σχέση με την αγορά της τηλεοπτικής διαφήμισης, οι δραστηριότητες της προώθησης των πωλήσεων διά τηλεφώνου αποτελούν διακεκριμένη και πολύ ανοικτή αγορά, στην οποία είναι δυνατός μεγάλος ανταγωνισμός. Συνεπώς, στην περίπτωση που η CLT και η IPB κατέχουν δεσπόζουσα θέση, κατά την έννοια του άρθρου 86, στην πρώτη από τις αγορές αυτές, τίθεται επίσης το ερώτημα αν μπορεί η επίμαχη συμπεριφορά να συνιστά κατάχρηση.

8 Υπό τις περιστάσεις αυτές, ο αντιπρόεδρος του παραπέμποντος δικαστηρίου ανέβαλε την έκδοση οριστικής αποφάσεως και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

« 1) Ερμηνεία της έννοιας της δεσπόζουσας θέσης

Υπάρχει δεσπόζουσα θέση κατά την έννοια του άρθρου 86 της Συνθήκης όταν μία επιχείρηση έχει νόμιμο μονοπώλιο για την παροχή ορισμένων αγαθών ή ορισμένων υπηρεσιών και, για το λόγο αυτό, αποκλείεται ο ανταγωνισμός στον τομέα αυτών των αγαθών ή υπηρεσιών; Η έννοια της δεσπόζουσας θέσης προϋποθέτει το ενδεχόμενο να εξαλειφθεί ή να καταπνιγεί ο ανταγωνισμός με τις ενέργειες του κατέχοντος τη δεσπόζουσα θέση, ή η δεσπόζουσα θέση είναι νοητή και στην περίπτωση όπου ένας τέτοιος ανταγωνισμός δεν μπορεί να υπάρξει ή είναι, εν πάση περιπτώσει, εξαιρετικά περιορισμένος;

2) Ερμηνεία της έννοιας της κατάχρησης της δεσπόζουσας θέσης

Αν, στην περίπτωση που αναφέρεται στο πρώτο ερώτημα, γίνει δεκτό ότι η εν λόγω επιχείρηση κατέχει δεσπόζουσα θέση κατά την έννοια του άρθρου 86 της Συνθήκης, πρέπει τότε να θεωρηθεί ότι αποτελεί κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης η συμπεριφορά μιας τέτοιας επιχείρησης, συμπεριφορά που συνίσταται στο να κρατεί αποκλειστικά για την ίδια ή για θυγατρική εταιρία υπό τον έλεγχό της, αποκλείοντας όλες τις άλλες επιχειρήσεις, μια βοηθητική δραστηριότητα την οποία θα μπορούσε να ασκήσει μια τρίτη επιχείρηση στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της; »

9 Θα πρέπει να παρατηρηθεί προκαταρκτικά ότι πολλά από τα επιχειρήματα που προέβαλαν ενώπιον του Δικαστηρίου οι διάδικοι στην κύρια δίκη και η Επιτροπή αφορούν ζητήματα που δεν περιλαμβάνονται στα προαναφερθέντα προδικαστικά ερωτήματα. Πρόκειται, ιδίως, για επιχειρήματα που αφορούν τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις μεταξύ CLT και IPB, το μέγεθος καθώς και την καθ' ύλη και τη γεωγραφική οριοθέτησή της ή των επίμαχων αγορών, τη νομική και πραγματική θέση της CLT και της IPB στις αγορές αυτές, την επίδραση που έχει ενδεχομένως η συμπεριφορά των εταιριών αυτών στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και τους λόγους που την οδήγησαν να απαιτήσουν τη χρησιμοποίηση του αριθμού τηλεφώνου της IPB για οποιαδήποτε επιχείρηση προωθήσεως των πωλήσεων διά τηλεφώνου στην οποία συμμετέχει το τηλεοπτικό δίκτυο RTL.

10 Εν προκειμένω ενδείκνυται να υπογραμμιστεί ότι, σύμφωνα με την κατανομή των αρμοδιοτήτων που καθιερώνει το άρθρο 177 στο πλαίσιο της διαδικασίας εκδόσεως

προδικαστικών αποφάσεων, εναπόκειται αποκλειστικά στο εθνικό δικαστήριο να κρίνει την ορθότητα των επιχειρημάτων αυτών και, ενδεχομένως, να υποβάλει νέα ερωτήματα στο Δικαστήριο, αν κρίνει ότι χρειάζεται συμπληρωματικά στοιχεία ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου προκειμένου να εκδώσει την απόφασή του. Επομένως, παρέλκει η εξέταση των προαναφερθέντων επιχειρημάτων από το Δικαστήριο.

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

11 Μ' αυτό ερωτάται, κατ' ουσία, αν το άρθρο 86 της Συνθήκης εφαρμόζεται σε επιχειρήσεις που κατέχουν δεσπόζουσα θέση σε συγκεκριμένη αγορά, όταν η θέση αυτή οφείλεται όχι στη δραστηριότητα των ίδιων των επιχειρήσεων, αλλά στο γεγονός ότι, λόγω νομοθετικών ή κανονιστικών διατάξεων, στην αγορά αυτή δεν μπορεί να υπάρξει ανταγωνισμός ή μπορεί να υπάρξει μόνο εξαιρετικά περιορισμένος ανταγωνισμός.

12 Η CBEM προτείνει να δώσει το Δικαστήριο καταφατική απάντηση στο ερώτημα αυτό. Υποστηρίζει ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, οι επιχειρήσεις που έχουν το μονοπώλιο δεδομένης υπηρεσίας κατέχουν στην αγορά της υπηρεσίας αυτής δεσπόζουσα θέση κατά την έννοια του άρθρου 86 και ότι το άρθρο αυτό έχει εφαρμογή στη συμπεριφορά των οργανισμών ραδιοφωνίας. Η CLT δεν μπορεί να επικαλεστεί τις παρεκκλίσεις που εισάγουν οι διατάξεις του άρθρου 90, παράγραφος 2, δεδομένου ότι δεν αποτελεί « επιχείρηση επιφορτισμένη με τη διαχείριση υπηρεσιών γενικού συμφέροντος » κατά την έννοια της τελευταίας αυτής διάταξης.

13 Η CLT υπενθυμίζει ότι το Δικαστήριο δέχτηκε, με την απόφασή του της 30ής Απριλίου 1974 (Sacchi, 155/73, Rec. σ. 409), ότι το κράτος μπορεί, για λόγους δημοσίου συμφέροντος μη οικονομικής φύσεως, να εξαιρέσει από τον ανταγωνισμό τις εκπομπές του ραδιοφώνου και της τηλεοράσεως και να παραχωρήσει μονοπώλιο σε μία επιχείρηση. Επεκτείνοντας, λοιπόν, την έννοια του υποβληθέντος ερωτήματος, η CLT προτείνει να δοθεί η απάντηση ότι η ύπαρξη μονοπωλίου υπέρ ορισμένης επιχειρήσεως, στην οποία το κράτος χορηγεί, κατά την έννοια του άρθρου 90, αποκλειστικά δικαιώματα, δεν είναι, αυτή καθαυτή, αντίθετη προς το άρθρο 86 της Συνθήκης.

14 Η IPB αντιτίθεται στον αφηρημένο ορισμό της δεσπόζουσας θέσης που προτείνεται, κατά τη γνώμη της, στο προδικαστικό ερώτημα. Υποστηρίζει ότι δεν είναι δυνατό να μη ληφθούν υπόψη το επίμαχο προϊόν ή η επίμαχη υπηρεσία και το μέγεθος της σχετικής αγοράς. Εξάλλου, προκειμένου να τύχουν εφαρμογής οι διατάξεις του άρθρου 86, η δεσπόζουσα θέση θα πρέπει να παρεμποδίζει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και να καλύπτει σημαντικό τμήμα της κοινής αγοράς. Η εταιρία αυτή προτείνει, επο-

μένως, να απαντήσει το Δικαστήριο ότι αυτή καθαυτή η ύπαρξη νόμιμου μονοπωλίου δεν συνεπάγεται την ύπαρξη δεσπόζουσας θέσης κατά την έννοια του άρθρου 86.

15 Κατά την Επιτροπή, η έννοια της δεσπόζουσας θέσης, όπως την έχει ορίσει το Δικαστήριο, αναφέρεται σε πραγματική κατάσταση, ανεξάρτητη από τα αίτια για τα οποία υφίσταται η κατάσταση αυτή. Επομένως, στο προδικαστικό ερώτημα προσήκει καταφατική απάντηση.

16 Ενόψει του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, υπενθυμίζεται, καταρχάς, ότι κατά την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η οποία επανελήφθη τελευταία με την απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 1983 (Michelin, 322/81, Συλλογή σ. 3461), η δεσπόζουσα θέση κατά την έννοια του άρθρου 86 χαρακτηρίζεται από την κατάσταση οικονομικής ισχύος στην οποία βρίσκεται μια επιχείρηση, η οποία της επιτρέπει να παρεμποδίζει τη διατήρηση του πραγματικού ανταγωνισμού στη σχετική αγορά, παρέχοντάς της τη δυνατότητα να επιδεικνύει σε σημαντικό βαθμό ανεξάρτητη συμπεριφορά έναντι των ανταγωνιστών της, των πελατών της και, τελικά, των καταναλωτών. Το γεγονός ότι η απουσία ή ο περιορισμός του ανταγωνισμού στη σχετική αγορά δημιουργείται ή ευνοείται από νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις δεν αποκλείει καθόλου τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 86, όπως έχει δεχτεί το Δικαστήριο, μεταξύ άλλων, με τις αποφάσεις της 13ης Νοεμβρίου 1975 (General Motors, 26/75, Rec. σ. 1367), της 16ης Νοεμβρίου 1977 (Inno κατά ATAB, 13/77, Rec. σ. 2155) και, τελικά, με την απόφασή του της 20ής Μαρτίου 1985 (Ιταλία κατά Επιτροπής, 41/83, Συλλογή 1985, σ. 880).

17 Μολονότι πράγματι, όπως ανέφερε η CLT, η ύπαρξη μονοπωλίου υπέρ ορισμένης επιχειρήσεως, στην οποία το κράτος μέλος έχει χορηγήσει αποκλειστικά δικαιώματα κατά την έννοια του άρθρου 90 της Συνθήκης, δεν είναι αυτή καθαυτή αντίθετη προς το άρθρο 86, από το ίδιο αυτό άρθρο προκύπτει, εντούτοις, ότι οι επιχειρήσεις αυτές εξακολουθούν να υπόκεινται στους κανόνες ανταγωνισμού της Συνθήκης και, ειδικότερα, στους κανόνες που περιέχονται στο άρθρο 86. Με την προαναφερθείσα απόφασή του της 30ής Απριλίου 1974 (απόφαση Sacchi), το Δικαστήριο υπογράμμισε επίσης ότι και όταν ορισμένα κράτη μέλη διαμορφώνουν τις επιχειρήσεις που επιφορτίζονται με την εκμετάλλευση της τηλεόρασης, ακόμα και για τις εμπορικές τους δραστηριότητες, ιδίως σε θέματα διαφημίσεως, ως επιχειρήσεις επιφορτισμένες με τη διαχείριση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος, οι απαγορεύσεις του άρθρου 86 ισχύουν, όσον αφορά τη συμπεριφορά τους στην αγορά, δυνάμει του άρθρου 90, παράγραφος 2, εφόσον δεν αποδεικνύεται ότι οι απαγορεύσεις αυτές είναι ασυμβίβαστες με την εκπλήρωση της αναστολής τους.

18 Επομένως, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι το άρθρο 86 της Συνθήκης ΕΟΚ έχει την έννοια ότι εφαρμόζεται σε επιχειρήσεις οι οποίες κατέχουν δεσπόζουσα θέση σε δεδομένη αγορά, ακόμα και όταν η θέση αυτή οφείλεται όχι στη δραστηριότητα των ίδιων των επιχειρήσεων αλλά στο γεγονός ότι, λόγω νομοθετικών ή κανονιστικών διατάξεων, στην αγορά αυτή δεν μπορεί να υπάρξει ανταγωνισμός ή μπορεί να υπάρξει μόνο εξαιρετικά περιορισμένος ανταγωνισμός.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

19 Μ' αυτό ερωτάται αν το γεγονός ότι μια επιχείρηση κατέχουσα δεσπόζουσα θέση σε δεδομένη αγορά επιφυλάσσει γι' αυτή ή για επιχείρηση που ανήκει στον ίδιο όμιλο, κατ' αποκλεισμό όλων των άλλων επιχειρήσεων, βοηθητική δραστηριότητα την οποία θα μπορούσε να ασκήσει τρίτη επιχείρηση στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της σε παραπλήσια αλλά διαφορετική αγορά, συνιστά κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης κατά την έννοια του άρθρου 86.

20 Η CBEM θεωρεί ότι η συμπεριφορά που αναφέρεται στο ερώτημα συνιστά κατάχρηση κατά την έννοια πολλών διατάξεων του άρθρου 86. Όταν ένα τηλεοπτικό δίκτυο εξαρτά την επί πληρωμή διάθεση χρόνου εκπομπής για κάθε πράξη προωθήσεως των πωλήσεων διά τηλεφώνου από τη χρησιμοποίηση, ως αριθμού κλήσεως, του αριθμού τηλεφώνου του αποκλειστικού υπευθύνου διαφημίσεων του δικτύου, ο οποίος ανήκει στον ίδιο όμιλο, η συμπεριφορά αυτή αποτελεί άρνηση διαθέσεως χρόνου εκπομπής προς τις άλλες επιχειρήσεις προωθήσεως πωλήσεων διά τηλεφώνου. Έναντι των διαφημιζομένων, η συμπεριφορά αυτή συνιστά επιβολή δεσμίας υπηρεσίας και περιορισμό των δυνατοτήτων διαθέσεως, που απαγορεύονται αντίστοιχα από τα στοιχεία δ) και β) του εν λόγω άρθρου. Η συμπεριφορά αυτή συνεπάγεται τη δυνατότητα του υπευθύνου διαφημίσεων να επιβάλει στους διαφημιζόμενους καταχρηστικώς υψηλές τιμές, τις οποίες απαγορεύει το στοιχείο α).

21 Η CLT και η IPB υποστηρίζουν ότι το γεγονός ότι μία επιχείρηση, στην οποία το κράτος έχει χορηγήσει αποκλειστικά δικαιώματα και η οποία κατέχει έτσι δεσπόζουσα θέση, επιφυλάσσει γι' αυτή ή για εταιρία, με την οποία έχει κοινά συμφέροντα, βοηθητικές δραστηριότητες τις οποίες θα μπορούσε να ασκήσει τρίτη επιχείρηση, δεν συνιστά, αυτό καθαυτό, κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης. Θα πρέπει, επιπλέον, η επιχείρηση που κατέχει τη δεσπόζουσα αυτή θέση να τη χρησιμοποιεί για να αποκομίζει πλεονεκτήματα τα οποία δεν θα μπορούσε να αποκομίσει υπό συνθήκες πραγματικού ανταγωνισμού, η δε συμπεριφορά της θα πρέπει να είναι ικανή να προξενήσει βλάβη στους καταναλωτές, με την επιβολή π.χ. μη δικαίων τιμών ή όρων.

22 Η CLT τονίζει, ιδίως, ότι η απόφαση να μην καταφεύγει πλέον στη μεσολάβηση της CBEM και των τηλεφωνητών της δεν μπορεί να θεωρηθεί καταχρηστική εφόσον υπαγορεύθηκε από τους κανόνες του εμπορίου και ότι η επιβολή στους διαφημιζόμενους της υποχρέωσης να χρησιμοποιούν τον αριθμό τηλεφώνου του αποκλειστικού υπευθύνου διαφημίσεων του δικτύου RTL για κάθε πράξη « απαντήσεων από τηλεφώνου » που μεταδίδεται από το δίκτυο αυτό δεν αποτελεί επίσης κατάχρηση εφόσον δικαιολογείται από το στενό δεσμό μεταξύ των δύο παρεχομένων υπηρεσιών και είναι, στην πράξη, αναγκαία προκειμένου να διατηρηθεί η υψηλή ποιοτική στάθμη του τηλεοπτικού δικτύου.

23 Από την απόφαση του Δικαστηρίου της 6ης Μαρτίου 1974 (Commercial Solvents και λοιποί κατά Επιτροπής, 6 και 7/73, Rec. σ. 223), η Επιτροπή συνάγει ότι αν μία επιχείρηση, η οποία κατέχει δεσπόζουσα θέση σε ορισμένη αγορά και η οποία για το λόγο αυτό είναι σε θέση να ελέγχει τις δραστηριότητες άλλων επιχειρήσεων που δρουν σε παραπλήσια αγορά, αποφασίσει να εγκατασταθεί στη δεύτερη αυτή αγορά, δεν μπορεί, χωρίς βάσιμη δικαιολογία και χωρίς να καταστεί ένοχη καταχρήσεως δεσπόζουσας θέσης κατά την έννοια του άρθρου 86, να αρνηθεί την παράδοση του προϊόντος (ή ενδεχομένως την παροχή της υπηρεσίας) στην αγορά στην οποία ήδη κατέχει δεσπόζουσα θέση, προς τις επιχειρήσεις, οι δραστηριότητες των οποίων ασκούνται στην αγορά στην οποία εισχωρεί.

24 Κατά την Επιτροπή, ακόμα και αν η συμπεριφορά που αποτελεί αντικείμενο της διαφοράς στην κύρια δίκη λογισθεί όχι ως άρνηση παραδόσεως, αλλά ως επιβολή συμβατικού όρου, θα ήταν αντίθετη προς το άρθρο 86. Από τη μία πλευρά, η IPB, ως διαθέτουσα επί πληρωμή χρόνο εκπομπής, επιβάλλει σε όλες τις άλλες επιχειρήσεις για τις πράξεις προωθήσεως πωλήσεων διά τηλεφώνου όρο τον οποίο δεν επιβάλλει η ίδια στον εαυτό της όταν επιχειρεί τις ίδιες πράξεις, δηλαδή τον όρο να μη χρησιμοποιούν το δικό τους αριθμό τηλεφώνου, πράγμα το οποίο αποτελεί μη δίκαιο όρο συναλλαγής κατά την έννοια του άρθρου 86, στοιχείο α). Από την άλλη πλευρά, η IPB εξαρτά τη σύναψη των συμβάσεων από την αποδοχή προσθέτων παροχών που δεν συνδέονται με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών, πράγμα το οποίο αντίκειται στο άρθρο 86, στοιχείο δ).

25 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο δεύτερο ερώτημα του εθνικού δικαστηρίου, θα πρέπει να ληφθεί ως αφετηρία η προαναφερθείσα απόφαση της 6ης Μαρτίου 1974 (απόφαση Commercial Solvents), όπου το Δικαστήριο έκρινε ότι ο κατέχων δεσπόζουσα θέση σε αγορά πρώτων υλών, ο οποίος, με σκοπό να τις κρατήσει για τα παράγωγα προϊόντα που παράγει ο ίδιος, αρνείται να εφοδιάσει με τέτοιες ύλες πελάτη του που παράγει επίσης τα παράγωγα αυτά, με κίνδυνο να εξαλειφθεί κάθε ανταγωνισμός

εκ μέρους αυτού του πελάτη, εκμεταλλεύεται καταχρηστικά τη δεσπόζουσα θέση του κατά την έννοια του άρθρου 86.

26 Η διαπίστωση αυτή ισχύει επίσης και για την περίπτωση επιχειρήσεως, η οποία κατέχει δεσπόζουσα θέση στην αγορά ορισμένης υπηρεσίας απαραίτητης για τις δραστηριότητες άλλης επιχειρήσεως σε άλλη αγορά. Ναι μεν, όπως έχει ήδη δεχτεί το εθνικό δικαστήριο με τη Διάταξή του περί παραπομπής, οι δραστηριότητες προωθήσεως των πωλήσεων διά τηλεφώνου αποτελούν αγορά διαφορετική από την αγορά του επιλεγόμενου μέσου επικοινωνίας για τη διαφήμιση, μολονότι στενά συνδεδεμένης μ' αυτή, οι δε δραστηριότητες αυτές συνίστανται, κατ' ουσία, στο ότι η επιχείρηση που αναλαμβάνει την προώθηση των πωλήσεων θέτει στη διάθεση των διαφημιζομένων το τηλεφωνικό κέντρο και την ομάδα των τηλεφωνητών της, ο όρος όμως που επιβάλλεται προκειμένου να διατεθεί χρόνος εκπομπής, της χρησιμοποίησης του τηλεφωνικού κέντρου του υπευθύνου διαφημίσεων που ανήκει στον ίδιο όμιλο με το τηλεοπτικό δίκτυο, αποτελεί στην πραγματικότητα άρνηση παροχής των υπηρεσιών του δικτύου αυτού σε κάθε άλλη επιχείρηση προωθήσεως πωλήσεων διά τηλεφώνου. Επιπλέον, αν η άρνηση αυτή δεν δικαιολογείται από λόγους τεχνικούς ή εμπορικούς που να αφορούν τη φύση της τηλεόρασης ως μέσου επικοινωνίας, αλλά στόχος της είναι να διαφυλαχθεί υπέρ αυτού του υπευθύνου διαφημίσεων κάθε πράξη προωθήσεως των πωλήσεων διά τηλεφώνου μέσω του δικτύου αυτού, με κίνδυνο να εξαλειφθεί κάθε ανταγωνισμός εκ μέρους τρίτης επιχειρήσεως, η συμπεριφορά αυτή συνιστά κατάχρηση η οποία απαγορεύεται από το άρθρο 86, εφόσον πληρούνται και οι λοιπές προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου αυτού.

27 Επομένως, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι συνιστά κατάχρηση, κατά την έννοια του άρθρου 86, το γεγονός ότι μια επιχείρηση κατέχουσα δεσπόζουσα θέση σε δεδομένη αγορά επιφυλάσσει γι' αυτή ή για επιχείρηση που ανήκει στον ίδιο όμιλο, χωρίς να υπάρχει αντικειμενική ανάγκη, βοηθητική δραστηριότητα, την οποία θα μπορούσε να ασκήσει τρίτη επιχείρηση στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της σε παραπλήσια αλλά διαφορετική αγορά, με κίνδυνο να εξαλειφθεί κάθε ανταγωνισμός εκ μέρους της επιχειρήσεως αυτής.

Επί των δικαστικών εξόδων

28 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης το χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε, με Διάταξη της 21ης Δεκεμβρίου 1984, ο αντιπρόεδρος του tribunal de commerce των Βρυξελλών, αποφαίνεται:

1) **Το άρθρο 86 της Συνθήκης ΕΟΚ έχει την έννοια ότι εφαρμόζεται σε επιχειρήσεις οι οποίες κατέχουν δεσπόζουσα θέση σε συγκεκριμένη αγορά, ακόμα και όταν η θέση αυτή οφείλεται όχι στη δραστηριότητα των ίδιων των επιχειρήσεων αλλά στο γεγονός ότι, λόγω νομοθετικών ή κανονιστικών διατάξεων, στην αγορά αυτή δεν μπορεί να υπάρξει ανταγωνισμός ή μπορεί να υπάρξει μόνο εξαιρετικά περιορισμένος ανταγωνισμός.**

2) **Συνιστά κατάχρηση, υπό την έννοια του άρθρου 86, το γεγονός ότι επιχείρηση κατέχουσα δεσπόζουσα θέση σε συγκεκριμένη αγορά κρατεί για την ίδια ή για επιχείρηση ανήκουσα στον αυτό όμιλο, χωρίς να υπάρχει αντικειμενική ανάγκη, μια βοηθητική δραστηριότητα, την οποία θα μπορούσε να ασκήσει τρίτη επιχείρηση στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της σε παραπλήσια αλλά διαφορετική αγορά, με κίνδυνο να εξουδετερωθεί οποιοσδήποτε ανταγωνισμός εκ μέρους της επιχειρήσεως αυτής.**

Mackenzie Stuart Due

Κακούρης Everling Galmot

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 3 Οκτωβρίου 1985.

Ο γραμματέας

P. Heim

Ο πρόεδρος

A. J. Mackenzie Stuart